

## BEVEZETÉS

# SZARDESZI MELITÓN HOMILIÁJÁHOZ ÉS TÖREDÉKEIHEZ

Caesareai Euszebiosz még Melitón igen sok művét ismerte (Egyháztörténelem, IV, 26, 1–14), írásait nagyjából négy csoportra osztotta, nyilván annak a kódexnek a nyomán, melyből a caesareai keresztény könyvtárban azokat ebben a csoportosításban ismerte meg. Euszebiosz felsorolásában azonban sokszor nehéz eldönteni (az „és” kötőszó miatt), vajon egy avagy két műről van-e szó.

1940-ig csupán a régebbi keresztény íróknál megtalálható idézeteket ismertük Melitón műveiből, míg Campbell Bonner ki nem adta húsvéti homiliájának csaknem teljes szövegét (The Homily on the Passion, Studies and Documents, XII., London, 1940). A szövegkiadás alapjául egy IV. századból származó papirusz kódex szolgált, mely A. Chester Beatty gyűjteményének darabja. Még teljesebb szöveget publikált M. Testuz, aki a Papyrus Bodmer XIII alapján adta ki a homilia görög szövegét (Bibliotheca Bodmeriana, Cologny–Geneve, 1960). Ez a kódex a IV század elejéről való.

A homilia szövegének kiadása után lehetővé vált a töredékek azonosítása, melyekről kiderült, hogy valóban a szardeszi püspök beszédéből valók. Már korábban ismert volt egy görög töredék (P. Oxyr. 1600) rövidített latin fordítása, annak két szír fordítása és két kopt változata. A Bodmer-gyűjteményben felfedezték még a homilia két kopt variánsát is, csaknem teljes szöveggel (Crosby Co-

dex). 1963-ban újabb felfedezés eredményeként kiadták a homília georgiai fordítását is.

A homília hitelességét a szakemberek – P. Nautin kivételével – elfogadják annak ellenére, hogy Euszebiosz katalógusában két ilyen című munkát említ. Euszebiosz jegyezte meg továbbá, hogy Melitón a homiliát Servilius Paulus prokonzulsága alatt írta. Ilyen nevű prokonzul a II. századból nem ismerünk. További zavaró mozzanat, hogy a prokonzul nevét Rufinus Egyháztörténelmében – valószínűleg az ApCsel 13, 7 hatására – Sergius Paulusznak írta. L. Sergius Paulus viszont kétszer viselt konzuli méltóságot, másodszorra 168-ban nyerte el azt. Utána lehetett ázsiai prokonzul. A zavar forrása lehet a név rossz másolása a kéziratokban. Amennyiben az eredeti név Servilius Pudens volt, úgy a homília 160–170 között íródhatott, mert Pudens 166-ban volt konzul, utána pedig prokonzul.

Melitón írását, ill. beszédét A húsvétról szokásosan homiliának nevezzük, de voltaképpen a római liturgiából is ismert praeconium pascale-hoz (vö. Exultet) hasonlítható. Az Exultet is kétszer fordul így a jelenlevőkhöz „fratres dilectissimi”, és ugyanígy tesz Melitón is, kétszer szólítja meg hallgatóit így: „kedves testvéreim”. A homília a Kivonulás könyve 12. fejezetét kommentálja, a zsidó haggadikus egzegézis módszerével krisztológiai tipológiává alakítja. Stílusa deklamatorikus, az elógium elemi formája ez, amit a szofisták „meletai”-nak neveztek, Tertullianus meg éppen Melitónra célozva „laudes”-nek (De baptismo 3, 6). A rómaiak soha nem szenvedhették ezt a számukra túlságosan is szöbő retorikát, és Szent Jeromos is bírálta a Laus cerei paschalis-t, azzal együtt a római diakónusokat (vö. Ep 18 ad Praesidium PL 30; 182 kk). Ugyanebbe a műfajba tartozik azonban a Szent Ambrusnak tulajdonított Exultet (D. B. Capelle: Studi e Testi, CXXI, 1946, 219–246; J. Pinell: Liturgica, II., Monserrat, 1958, 1–119

old.), és az Ágostonnak tulajdonított *Questiones Veteri et Novi Testamenti* c. írásban megtalálható *Laus cerei paschalis* afrikai formája (CSEL 50, 363 kk). Ezek csak annyiban térnek el Melitón homiliájától, hogy hiányzik belőlük a húsvéti bárány antijudaista tipológiai értelmezése.

Melitón krisztológiai tipológiája nagy rokonságot mutat Jusztinosz Párbeszédének és a Barnabás levélnek a tipológiájával, s hatással volt Ireneuszra. Nyelvében mindig emelkedett, himnikus, hasonlít Antiochiai Szent Ignatiosz néhány helyére (pl. vö. Ef 7, 2), de felidézi az Újszövetség számos himnikus részét (vö. Fil 2, 5–11; 1 Tím 3, 16), s található párhuzamos hely Ireneusznál is (vö. AH II, 47, 2 Harvey, I, 368 old.).

Mind a homilia, mind a töredékek fordításához O. Perler, *Méilton de Sardes Sur la Pâque et Fragments, Sources Chrétiennes*, 123, Paris, 1966 szövegkiadását használtuk.

## SZARDESZI MELITÓN: A HÚSVÉTRÓL

1. Miután felolvastuk a héberek kivonulását az Írásból,<sup>1</sup>  
a misztérium igéi megvilágosodtak,  
hogy hogyan áldozták fel a bárányt<sup>2</sup>, s hogyan  
menekült meg a nép.
2. Értsétek meg tehát szeretteim,  
a húsvét misztériuma  
ilyenképpen új és régi<sup>3</sup>,  
örök és ideiglenes<sup>4</sup>,  
romlandó és romolhatatlan<sup>5</sup>,  
halandó és halhatatlan.
3. Régi a törvény szerint<sup>6</sup>,  
új az Ige szerint,  
ideiglenes a képletesség miatt<sup>7</sup>,  
örök azonban a kegyelem miatt,  
romlandó a bárány leölése által,  
romolhatatlan az Úr élete által<sup>8</sup>,  
halandó a földbe temetés által,  
halhatatlan a halottaiból való feltámadás által.
4. Mert a törvény régi,  
de új az Ige,  
mulandó az előkép,  
a kegyelem viszont örök,  
a bárány romlandó,  
romolhatatlan azonban az Úr,  
aki leöletett mint bárány,  
s feltámadt mint Isten.  
Ugyan mint „juh vitetett leölésre”<sup>9</sup>,  
de nem juh volt,  
s mint „szótlan bárány”,  
de nem bárány volt.

- Az kép volt,  
most azonban megvan az igazság.
5. A bárányt helyettesítette Isten<sup>10</sup>,  
a juhot az ember,  
az emberben pedig Krisztus van,  
aki mindent magában foglal<sup>11</sup>.
6. A bárány leölése,  
a húsvét ünnepe, a törvény betűje  
Krisztusban elmúlt<sup>12</sup>;  
a régi törvényben is őrte volt minden,  
s még több az új rendben<sup>13</sup>.
7. Az Ige lett ugyanis a törvény<sup>14</sup>,  
megújult a régi<sup>15</sup>,  
mely Sionból és Jeruzsálemből eredt<sup>16</sup>;  
a parancs a kegyelem,  
a kép az igazság<sup>17</sup>,  
a bárány a Fiú<sup>18</sup>,  
a juh az ember,  
és az ember Isten lett<sup>19</sup>.
8. Mert fiúként született<sup>20</sup>,  
bárányként vezették,  
juhként leölték<sup>21</sup>,  
eltemették mint embert,  
feltámadt a halálból mint Isten  
az, aki természetben Isten és ember.
9. Ő az, aki minden<sup>22</sup>,  
törvény, amennyiben ítél,  
Ige, amennyiben tanít,  
Kegyelem, amennyiben megvált<sup>23</sup>,  
Atya, amennyiben szülő,  
Fiú, amennyiben szülött<sup>24</sup>,  
bárány, amennyiben szenved<sup>25</sup>,  
amennyiben eltemetik, ember,  
amennyiben feltámad, Isten.

10. Ez Jézus Krisztus,  
akinek dicsőség mindörökké. Ámen<sup>26</sup>.
11. Ez a húsvét misztériuma,  
amint megíratott a törvényben,  
melyet az imént felolvastak.  
Megmagyarázom az Írás szavait<sup>27</sup>,  
hogyan parancsolt Isten Mózesnek amikor csapásaival  
sújtani akarta a fáraót,  
meg akarta viszont menteni a csapásoktól Izraelt  
Mózes karja által.
12. „Íme – mondja – végy tiszta és szeplőtlen bárányt,  
és este vágd le azt Izrael fiaival,  
és éjjel egyétek meg azt sietve<sup>28</sup>,  
csontot ne törjetek benne!” – mondja az Írás<sup>29</sup>.
13. „Így tegyetek – mondja az Írás –<sup>30</sup>,  
egy éjszaka egyétek meg azt házanként és törzsenként,  
felövezett csipővel és bottal kezetekben<sup>31</sup>,  
Az Úr paszkhája ez  
örök emlékezetül Izrael fiainak”<sup>32</sup>.
14. „Vegyétek a bárány vérét,  
s kenjétek meg az ajtófélfákat<sup>33</sup>,  
jelet téve a gerendára,  
az angyalt elriasztó vér jelét.  
Íme, egyetlen éjjel megverem Egyiptomot, s egyetlen  
éjszaka gyermektelen lesz baromtól kezdve az  
emberig”<sup>34</sup>.
15. Akkor Mózes levágta a bárányt<sup>35</sup>,  
s éjszaka beteljesedett a misztérium Izrael fiain,  
megpecsételték házuk ajtaját,  
a nép védelmére,  
s az angyal elriasztására.
16. Amikor ugyanis levágják a bárányt<sup>36</sup>,  
s amikor a húsvétot elfogyasztják<sup>37</sup>,  
és a misztérium beteljesedik,  
újjong a nép,

Izrael megpecsételtetett,  
akkor jön az angyal Egyiptom megbüntetésére<sup>38</sup>.  
Aki nincs beavatva a misztériumba,  
akinek nincs része a paszkhában,  
aki nincs megjelölve a vérrel,  
akit nem véd a Lélek,  
az ellenséget,  
a hitetlent,

17. megbünteti egyetlen éjszaka, megfosztja gyermekeitől.  
Az angyal körüljárván Izraelben<sup>39</sup> és látva, hogy meg  
vannak jelölve a bárány vérevel, Egyiptomba jött, s a  
keménynyakú fáraót egyetlen éjszaka megbüntette,  
nem fényes köpenybe, ragyogó stólába, de megszagga-  
tott ruhába öltöztette egész Egyiptomot, mely gyászol-  
ta elsőszülötteit.

18. Mert egész Egyiptom<sup>40</sup>  
gyötrődött és szomorkodott a csapások miatt,  
sírt és gyászolt,  
s minden szenvedése elhatolt a fáraóhoz,  
nemcsak külsőleg, hanem bensőleg is,  
mert nemcsak a külső ruhákat szaggatta meg,  
de a gőgös szíveket is.

19. És új látvány tárult fel  
a gyászolók és szomorkodók között,  
a fáraó gyászban és hamuban ült<sup>41</sup>,  
gyászruhaként vette körül a tapintható homály<sup>42</sup>,  
mely gyászöltözetként teljesen elborította Egyiptomot  
is.

20. Mert gyászruhaként vette körül a fáraót Egyiptom.  
Ilyen ruhát szőtt a zsarnok testére,  
ilyen tunikát öltött a kemény fáraóra az igazságosság  
angyala:

keserves fájdalmat,  
áthatalhatatlan sötétséget<sup>43</sup>,  
s megfosztotta szülötteitől.

- És uralkodott az elsőszülötteken, gyors volt  
s az elsőszülöttek halála sem tudta kielégíteni.
21. Egyetlen szempillantás alatt<sup>44</sup> feltűnt a győzelmi jel  
a halálba hullottak felett.  
A felfordult holtak a halál tápláléka lettek.
22. Új dolgot ha hallotok, csodálkozzatok! Mert valóban  
ez vette körül Egyiptomot,  
hatalmas éjszaka, áthatolhatatlan sötétség borította be  
és a tapintható halál<sup>45</sup>,  
öldöklő angyal<sup>46</sup>,  
az elsőszülötteleket elnyelő alvilág<sup>47</sup>.
23. De még újabb és félelmetesebb dolgot is halljatok.  
Az áthatolhatatlan sötétségben rejtőzött a  
kielégíthetetlen halál,  
s a boldogtalan egyiptomiak a sötétségbe  
kapaszkodtak,  
a leselkedő halál pedig az angyal parancsára elragadta  
Egyiptom elsőszülötzeit.
24. Aki a sötétséget megtapintotta,  
az a halálba jutott.  
Amelyik elsőszülött karjával sötét testet ölelt,  
dermedt lélekből keserű és ijedt kiáltás szakadt:  
„Ki fogja jobbomat?”<sup>48</sup>  
Lelkem mitől remeg?  
Miféle sötétség borítja egész testemet?  
Ha atyám, segítsen,  
ha anyám, részvétellel legyen,  
ha testvér, szólítson engem,  
ha barát, gyámolítson,  
ha ellenség, távozzon,  
mert én elsőszülött vagyok”.
25. Még mielőtt elhallgattak volna az előszülöttek,  
az őket fogva tartó nagy hallgatás így szólt:  
„Az én elsőszülöttem vagy te, nekem rendeltetél,  
a halál csendjének!”



26. Az elsőszülöttek egyike észrevéve az elsőszülöttek megfogását, megragadta magát, nehogy keserves halált kelljen hálnia: „Én nem vagyok elsőszülött, harmadik termés vagyok”, annak azonban hazudni nem lehetett, megragadta az elsőszülöttet, mely szegett fővel, némán elhullott.  
Az egyiptomiak elsőszülött termése elhullott egy szempillantás alatt<sup>49</sup>, az elsőszülött az első vetés; a táplált és öntözött, a hamvas a földre hullt, nemcsak az embereké, de az esztelen barmoké is.
27. Állatok kétségbeesett bőgése hallatszott az ország síkságain, táplálék után bőgtek.  
A szopós csikó és borjú, s a többi állat, melyek imént jöttek a világra és most szabadultak el, keservesen és nyomorultan bőgtek, az elveszett zsengek miatt.
28. Hasonlóképpen jajongtak és verték mellüket az emberek a pusztulás miatt, az elsőszülöttek halála miatt.  
Egész Egyiptom búzlott a temetetlen holttestektől<sup>50</sup>.
29. Félelmetes látvány tárult a szemlélő elé, kibontott hajú anyák, megőrült apák Egyiptomban, s saját nyelvükön kiáltották: „Szerencsétlenek vagyunk, egy szempillantás megfoszott minket elsőszülötteinktől!”  
Verték a mellüket és tapsoltak a halotti tánc ütemére.
30. Ez történt Egyiptomban, hirtelen elveszítették elsőszülötteiket, Izraelt azonban megvédte a bárány leölése<sup>51</sup>, a bárány kiontott vére megvilágosította őt<sup>52</sup>, s úgy találták, a bárány halála védőfalul szolgál a népnek.

31. Ó új és kimondhatatlan misztérium,  
a bárány leölése lett Izrael megváltása,  
a juh halála a nép életévé lett,  
s a vér elriasztotta az angyalt.
32. Mondd meg angyal, mi ijesztett meg,  
a juh leölése,  
vagy az Úr élete,  
a bárány halála,  
vagy az Úr előképe,  
a bárány vére,  
vagy az Úr Lelke?
33. Megfélemlített nyilván  
az Úr misztériumának látása,  
mely megvalósult a bárányban,  
az Úr élete a bárány leölésében,  
az Úr előképe  
a juh feláldozásában.  
Ezért nem Izraelt sújtottad,  
csupán Egyiptomot fosztottad meg gyermekeitől.
34. Micsoda hallatlan új misztérium,  
hogy eltíporja a pusztulásig Egyiptomot,  
Izraelt azonban megőrzi a megmenekülésre?<sup>53</sup>  
Hailjátok a misztérium hatalmát!
35. Ami mondatott és ami valóra vált, testvérek, annak  
hasonlósága és előképe van! Minden, amit  
megmondtak,  
ami történt, az példaszerű,  
a mondás hasonlat,  
a történés előkép,  
hogy az esemény megmutatkozzon az előképben,  
hogy a mondást megvilágítsa a példázat.
36. Semmi nem jön létre minta nélkül, nemde az előképben  
látni a jövődőt? Ezért a jövődőért készül a minta  
viaszból, agyagból, fából, hogy felépüljön a jövődő,  
mely nagyságában fenségesebb,

- erejében hatalmasabb,  
alakjában szépségesebb,  
fényében ékeesebb,
37. mely kicsinyke, silány modellben szemlélhető. Amikor  
azonban megvan az, amire utalt a minta, mely hajdan  
a jövő képe hordozására volt rendelve,  
hasztalanként  
elenyész amaz, képe adja át helyét, mely természetes  
és valós<sup>54</sup>. Az egykor hasznos elavult,  
mert megjelent az,  
mely természeténél fogva becses.
38. Mindegyiknek megvan a maga ideje<sup>55</sup>.  
A modellnek is megvan a saját ideje,  
az anyagnak is megvan az ideje. Te az igazság képét  
mintázod. Az anyag azonban te szolgáltatod  
a műhöz.  
Azért kívánod, mert a jövő képe pillantod meg  
benne.  
Ha a művet végbe vitted, csak azt kívánod,  
csak azt szereted,  
csak benne látod már a mintát,  
az anyagot és a valóságot.
39. Ahogyan a mulandó hasonlatokban,  
úgy van a romolhatatlanokban is,  
ahogyan a földiekben,  
úgy a mennyekiekben<sup>56</sup>,  
az Úr üdvössége és igazsága előre formát kapott a nép  
között,  
a törvény előre hirdette az evangélium igazságát.
40. A nép tehát előzetes terv mintája volt,  
a törvény pedig a hasonlat betűje,  
az evangélium viszont a törvény kifejtése és  
teljessége<sup>57</sup>,  
az egyház meg az igazság befogadója.

41. Értéke volt a mintának az igazság előtt,  
csodálatos volt a példa a kifejtés előtt.  
Azaz:  
becses volt a nép az egyház létrejötte előtt,  
s csodás a törvény az evangélium világoskodása előtt<sup>58</sup>.
42. Miután az egyház létrejött,  
s elöljárt az evangélium,  
kiüresedett a minta,  
az igazságnak adta át erejét,  
betelt a törvény,  
hatalmát az evangéliumnak adta<sup>59</sup>,  
fölösleges az előkép,  
mert megmagyarázza a kifejtés,
43. az evangélium fényében  
így teljesedett be a törvény<sup>60</sup>,  
így lett fölöslegessé a nép  
az egyház támasztása után.  
Elenyészett a minta  
az Úr megjelenésével<sup>61</sup>,  
az egykor drága elavult ma, mert megjelent az, ami  
természeténél fogva értékes.
44. Értéke volt egykor a bárány leölésének,  
fölösleges immár az Úr élete által.  
Drága volt a juh halála,  
fölösleges most azonban az Úr üdvössége által.  
Becses volt a bárány vére,  
de értéktelen lett az Úr Lelke által.  
Drága volt a szótlán bárány<sup>62</sup>,  
de értéktelen most már a szeplőtelen Fiú által<sup>63</sup>.  
Értékes volt a földi templom,  
most azonban értéke elveszett az égből való Krisztus  
által<sup>64</sup>.
45. Értékes volt a földi Jeruzsálem<sup>65</sup>,  
fölösleges lett most a mennyei által.  
A szűkös örökség is becses volt hajdan,

- nem sokat ér azonban most a szélesen kiáradó  
kegyelem miatt<sup>66</sup>.  
Mert Isten dicsősége nem korlátozódik egy helyre és  
szűk területre<sup>67</sup>,  
hanem kegyelme kiárad a föld határaiig, ezért vert  
sátrat itt a mindenható Isten, övé legyen a dicsőség  
Jézus Krisztus által mindörökké, Amen.
46. Meghallgattatok a minta elbeszélését, hallgassátok meg  
most a misztérium megvalósulását is.  
Mi a húsvét? A történetről kapta nevét. A paszcha a  
„szenedés” (patheîn) szóból származik.  
Tanuljátok meg, tudjátok meg, ki az, aki szenved,  
s ki az, aki a szenvedővel együtt szenved<sup>68</sup>,
47. és miért jelent meg a földön az Úr<sup>69</sup>. Azért, hogy  
a szenvedőt magára öltve a mennyek magasába emelje.  
„Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet”,  
s mindent, ami rajta van, az embert is, Igéje által  
formálta a földből<sup>70</sup>, és a formába lelket is adott.  
A keleten levő Édenbe helyezte, hogy boldog legyen.  
„A kert minden fájáról ehetsz, mely a paradicsomban  
van,  
a jó és rossz tudásának fájáról azonban ne egyél,  
mert amely napon arról enni fogsz, halálnak halálával  
halsz”<sup>71</sup>.
48. Az ember természeténél fogva képes jót és rosszat is  
befogadni, mint a föld röge a bárhonnán ráhulló  
magot,  
megfogadta az ember a gonosz és nyalánk sugallatot.  
Szakított a fáról, nem hallgatott Istenre, a parancsot  
megszegte. Kiűzetett onnan a világba, mint gonosztevő  
a börtönbe<sup>72</sup>.
49. Elszaporodott a földön és megért hosszú időt,  
visszatért a földre a fa termésének megismerése miatt<sup>73</sup>,  
és ezt hagyta örökül utódainak.  
Örökségül gyermekeinek

nem a szentséget, hanem a paráznságot hagyta<sup>74</sup>,  
a romlást és nem a romolhatatlanságot,  
nem a tisztességet, hanem a bectelenséget,  
a szolgaságot és nem a szabadságot,  
a királyság helyett a zsarnokságot,  
a halált az élet helyett<sup>75</sup>,  
a kárhozatot az üdvösség helyett.

50. Új és félelmetes lett az ember kárhozata a földön<sup>76</sup>.  
Íme ez történt vele: elragadta a bűn zsarnoksága, el-  
csábította a vágyak területére, elöntötték a kielégít-  
hetetlen ösztönök hullámai,  
a házasságtörés  
és a paráznság,  
a kéjelgés  
és a vágy,  
a kapzsiság  
és a gyilkosság,  
s a vér,  
a zsarnoki hitványság  
és a törvénszegés<sup>77</sup>.
51. Atya a fiára rántott tört,  
a fiú atyja ellen emelte kezét,  
kegyetlenül leütötték a dajkát keresőt,  
testvér gyilkolta a testvért,  
a vendég gonoszul bánt a vendéggel,  
barát barátját ölte meg,  
ember ember ellen emelte öklét zsarnokul<sup>78</sup>.
52. Akik a földre születtek, mind gyilkosok, ezek testvér-  
gyilkosok,  
azok apagyilkosok, amazok gyermekgyilkosok.  
Még újabbat és szörnyűbbet találtak ki, az anya ahhoz  
a testhez nyúlt, melyet szült, melyet keblén táplált,  
és méhe gyümölcsét méhébe temette, rettenetes  
temetővé

- lett a szerencsétlen anya, ki felfalta gyermekét, akit hordott<sup>79</sup>.
53. Nem mondom tovább, sok más egyéb förtelmes, ijesztő és gyalázatos dolog történt az emberek között.  
 Apa leányával hált,  
 a fiú anyjával,  
 fivér nővérével,  
 férfi a férfivel<sup>80</sup>,  
 mindegyik felebarátja feleségét kívánta<sup>81</sup>.
54. Diadalmaskodott rajtuk a bűn. Ez a halál segítse lévén, áthatotta a lelkeket, s eddelül a halottak testét készítette nekik. A bűn minden lélekben otthagya nyomát, s ahol otthagya nyomát, ott meg kellett halni<sup>82</sup>.
55. Minden test elhullt a bűn miatt,  
 minden test a halál alatt volt,  
 s minden lélek száműzetett a testi hajlékból,  
 és a földből vétetett visszatért a földbe,  
 az isteni adomány az alvilágba zuhant,  
 felbomlott a szép harmónia,  
 a szépséges test szétesett<sup>83</sup>.
56. Megosztotta ugyanis az embert a halál. Újabb csel, újabb háló fogta be. Fogságba tartotta a halál árnyéka, elhagyatott lett az Atya képmása.  
 Ez az ok, amiért beteljesedik az Úr testében a húsvét misztériuma<sup>84</sup>.
57. Az Úr előbb a patriarkákban és a prófétákban készítette elő szenvedését az egész népben, megpecsételve a törvényt a próféták által<sup>85</sup>. Mivel a jövődő új és hatalmas lesz, már távol, messze előre gondoskodott róla, hogy amikor valóra válik, hitelt találjon. Ezért már rég előre ábrázolta.

58. Így az Úr misztériumának is  
réggtől megvolt az előábrázolása,  
és csak ma látható,  
amikor a hit beteljesül,  
amikor az emberek úgy ítélik, hogy valóban új.  
Mert régi és új az Úr misztériuma,  
rég a minta szerint,  
de új a kegyelem szerint.  
Ha erre a mintára nézel, a kivitelezés által látod a  
valódit.
59. Ha valaki látni akarja az Úr misztériumát, tekintsen  
Ábelre, kit hozzá hasonlóan megöltek,  
a hozzá hasonló megkötözött Izsákra nézzen,  
tekintsen a hozzá hasonlóan eladott Józsefre,  
fordítsa szemét a hasonlóan kitett Mózesre,  
nézzen az ugyancsak üldözött Dávidra,  
a prófétákra, kik Krisztusért hasonlóképpen  
szenvedtek<sup>86</sup>.
60. Fordítsa figyelmét azonban  
az Egyiptom földjén levágott báránynya is,  
mely csapásokkal sújtotta Egyiptomot,  
és amely vére által megváltotta Izraelt<sup>87</sup>.
61. Az Úr misztériumát hirdette a próféták szózata is.  
Hisz Mózes szólt így a néphez:  
„Nézzétek éjjel és nappal szemetek láttára fel-  
függesztett életeteket,  
és ne saját életetekben bízzatok”<sup>88</sup>.
62. Dávid ezt mondja:  
„Miért háborognak a nemzetek,  
és miért gondolnak hívságot a népek?  
Felkeltek a föld fejedelmei és királyai tanácsot  
tartottak az Úr és Felkentje ellen”<sup>89</sup>.
63. Jeremiás:  
„Mint ártatlan és leölésre szánt báránnyt vezettek engem.  
Gonoszat gondoltak ellenem és mondották:



Gyertek, tegyünk fát a kenyérébe,  
és tépjük ki az élők földjéről,  
s ne emlékezzenek nevére<sup>90</sup>.

64. Izaiás:

„Mint a leölésre vitt juh,  
s mint szótlan bárány nyírója előtt,  
ez meg nem nyitotta száját.

Nemzetségét ki tudná elbeszélni?<sup>91</sup>

65. A többi próféta is még sok mást is jövendölt a húsvét  
misztériumáról, aki Krisztus, övé a dicsőség  
mindörökké, Ámen.

66. Ő a mennyből a földre jött a szenvedőért, melyet  
magára  
vett, felöltötte azt a Szűzanya által, emberként jelent  
meg, a szenvedékeny testtel a szenvedők fájdalmát is  
magára vette, s lerontotta a test szenvedéseit, a halha-  
talan lélekkel pedig megölte a gyilkos halált<sup>93</sup>.

67. Őt vezették, mint a bárányt,  
leölték mint a juhot<sup>94</sup>,  
aki kiszabadított minket a világ szolgaságából,  
mint Egyiptom földjéről,  
felszabadított minket a Sátán szolgaságából,  
mint a fáraó keze alól,  
megpecsételte lelkünket  
saját Lelkével,  
mint testének tagjait  
tulajdon vérével<sup>95</sup>.

68. Ő öltötte fel a szegyenletes halált,  
s gyászba öltöztette a Sátánt,  
mint Mózes a fáraót.  
Ő az, aki megverte az igazságtalanságot<sup>96</sup>,  
aki a törvényteleniséget utódaitól megfosztotta,  
mint Mózes Egyiptomot.  
Ő az, aki kiszabadított minket<sup>97</sup>  
a szolgaságból a szabadságra,

- a sötétségből a világosságra,  
a halálból az életre<sup>98</sup>,  
a zsarnokságból az örökkévaló királyságra,  
új papsággá alkotott minket,  
s örökre megszerzett néppé<sup>99</sup>.
69. Ő üdvösségünk húsvétja,  
Ő az, aki sokakért sokat szenvedett,  
Ő az, akit megöltek Ábelben,  
akit megkötöztek Izsákban,  
aki idegenként vándorolt Jákobban,  
akit eladtak Józsefben,  
akit kitettek Mózesben,  
akit a bárányban leöltek,  
akit Dávidban üldöztek,  
akit a prófétákban megaláztak<sup>100</sup>.
70. Ő testesült meg a Szűzben,  
őt feszítették fel a fára,  
eltemették a földbe,  
halottaiból feltámadt,  
Ő az, aki felvétetett a menny fenségébe<sup>101</sup>.
71. Ő a szóltan bárány,  
Ő a leölt bárány,  
Ő az, aki Máriától szép báránykaként született,  
aki a nyájból vétetett,  
s akit leölésre szántak,  
kit este levágtak,  
és éjjel eltemettek,  
akit a kereszten össze nem törtek,  
aki a földben el nem oszlott,  
feltámadt a halottak közül,  
és feltámasztotta az embert a mély sírból<sup>102</sup>.
72. Ezt ölték meg. Hol? Jeruzsálem közepén. Miért?  
Mert bénáikat meggyógyította,  
mert leprásaikat megtisztította,

a vakokat a fényre vezette,  
halottaikat feltámasztotta<sup>103</sup>.

Ezért szenvedett.

Ez áll valahol a törvényben és a prófétáknál:

„Rosszal viszonzottak nekem a jó ellenében,  
kiüresítették lelkemet.

Gonoszat gondoltak felőlem és mondták:

Támadjuk meg az igazat, mivel haszontalan nekünk”<sup>104</sup>.

73. Miért követted el az újabb igazságtalanságot Izrael?

Megcsúfoltad, aki megtisztelt téged,  
meggyaláztad, aki megdicsőített téged,  
megtagadtad a téged megvallót,  
ellentmondtál annak, aki téged hirdetett,  
Megölted, aki életre támaszt téged.

Mit tettél Izrael?<sup>105</sup>

74. Avagy nem neked írták:

„Ne onts ártatlan vért, nehogy nyomorultul  
megöljenek?”<sup>106</sup>

Én valóban megöltem az Urat, mondja Izrael. Miért?  
Mert szenvednie kellett<sup>107</sup>. Tévedsz azonban Izrael,  
amikor

így vélekedsz az Úr megöléséről.

75. Kellott ugyan szenvednie, csak nem általad!

Meg kellott gyaláztatnia, de nem általad.

El kellott ítéltetnie, de nem általad.

Meg kellott feszíteni őt, de nem a te jobbod által<sup>108</sup>.

76. E szónak van haszna számodra ó Izrael, mely így kiált  
az Úrhoz:

Ó Uram, ha Fiadnak szenvednie is kellett,

és ha ez volt akaratod,

szenvedjen, csak ne kezem által.

Más néptől tűrje a szenvedést.

Ítéljék el a körülmetéletlenek.

Vonszolják zsarnoki kezek,

de ne az enyém!<sup>109</sup>

77. Te azonban Izrael nem ily szóval kiáltottál az Úrhoz,  
s meg nem juhászodtál az Úr előtt,  
nem hunyázkodtál meg művei előtt.
78. Nem lepett meg téged a béna kar,  
mely a testen helyrejött,  
a keze által  
megnyitott szemek,  
sem a béna testek,  
melyek szavára meggyógyultak,  
és még az újabb csoda sem szelidített meg,  
amikor a négy napja holtat  
a sírból kihozta.  
Figyelmen kívül hagytad mindezt, az Úr megölésének  
estéjén éles szögeket és hamis tanúkat készítettél elő<sup>110</sup>,
79. kötelet, ostort, ecetet és epét, kardot és kínt, mint  
valami rablógylkosnak, testének ostorozást szántál,  
fejére  
tövist, megkötözted jószágos kezét, mely a földből  
alkotott  
téged, szépséges ajkára vertél, mely életet lehelt rád,  
megölted az Urat a nagy ünnepen!<sup>111</sup>
80. Te örömben úsztál, étkeztél,  
míg ő éhezett,  
te bort ittál, etted kenyered,  
addig Ő epét és ecetet.  
Amikor arcod ragyogott,  
az övé elsötétedett,  
te örvendeztél,  
míg Ő szenvedett.  
Te zsoltárt zengtél,  
Ő elítéltetett.  
Te meghívott voltál,  
Ő csak jövevény.  
Te táncot jártál,  
Ő pedig eltemettetett.

- Te puha szőnyegen pihentél,  
Ó meg a koporsóban<sup>112</sup>.
81. Ó törvényszegő Izrael, miért követtél el újabb igazságtalanságot, új szenvedéseket róva Uradra, teremtődre, gazdádra, ki téged alkotott, aki megtisztelt téged, ki Izraelnek nevezett téged?<sup>113</sup>
82. Te azonban nem találtattál „Izraelnek”, mert nem ismerted fel Istent, nem értetted meg az Urat, nem félsz, ó Izrael, hogy ez Isten Elsőszülöttje, aki a hajnalcsillag előtt született, aki a fényt támasztja, aki világosságot ad a napnak, aki elválasztja azt a sötétségtől, akitől a legelső támasz származik, aki felfüggesztette a földet, aki kiszárítja a mélységet, aki kifeszítette az eget, aki elrendezte a világot<sup>114</sup>,
83. összhangban hozta az ég csillagait, a fényes égítesteket, aki a mennybe angyalokat alkotott, aki ott megerősítette a hatalmasságokat, aki a földön az embert teremtette, Ó volt az, aki téged kiválasztott, aki Ádámtól Noéig vezetett téged, majd Noétól Ábrahámig, Ábrahámától Izsákig és Jákobig, valamint a tizenkét patriarkáig<sup>115</sup>.

84. Ő vezetett le Egyiptomba,  
és ott táplált,  
megőrzött téged.  
Ő vezetett a felhőszipban,  
a felhőbe borkolva téged,  
Ő szelte ketté a Vörös tengert,  
átevezett rajta,  
és széjjelszórta ellenséged<sup>116</sup>.
85. Ő volt, aki mannát adott az égből,  
és megitatott a sziklából,  
ki Hóreb hegyén törvényt adott neked,  
neked adta örökül a megígért földet,  
aki prófétákat küldött hozzád,  
aki királyokat támaszott neked<sup>117</sup>.
86. Az látogatott el hozzád,  
aki betegeidet gyógyította,  
halottaidat feltámasztotta,  
vele szemben voltál szentségtörő,  
Őt gyaláztad meg,  
Őt ölted meg,  
Őt adtad el,  
az ő fejére kérted meg a didrachmákat<sup>118</sup>.
87. Hálátlan Izrael jöjj, s ítéltes meg irántam mutatott  
hálátlanságodért.  
Mire becsülted, hogy Ő vezetett?  
Mire tartottad atyáid kiválasztását?  
Mennyire értékelted Egyiptomba vezérlésedet, s azt,  
hogy ott a jóságos József táplált téged?<sup>119</sup>
88. Mire tartottad a tíz csapást?  
Mennyire értékelted az éjszakai tűzoszlopot,  
s a nappali felhőt,  
és az átkelést a Vörös tengeren?  
A mannával való táplálást, melyet az égből adott,  
a vízfakasztást a sziklából,  
a törvényadást Hórebben,

az örökül adott földet  
és annak termését?<sup>120</sup>

89. Mennyire becsülted, hogy amikor megjelent,  
meggyógyította betegeidet?  
Értékeld, hogy az elszáradt kezét  
a testen helyreállítja!<sup>121</sup>

90. Becsüld fel, mit ér, hogy a vakon születettet  
szavával meggyógyította?  
Mit ér neked az, hogy holtakat támasztott fel,  
melyek már három-négy napja a sírban feküdtek?  
Felbecsülhetetlenek neked adott ajándékai.  
Becstelenséggel viszonzóztál, hálátlansággal fizettél  
vissza neki, rosszal a jóért,  
üldözéssel az örömért,  
halállal az életért.

Ezért neked is meg kell halnod!<sup>122</sup>.

91. Még ha egy nép királyát rabolja is el ellenség,  
háború támad miatta,  
falat törnek,  
városokat rombolnak,  
váltságdíjat fizetnek érte,  
hogy visszakapják,  
akár hogy élve térjen vissza,  
vagy hogy holttestét eltemessék!<sup>123</sup>.

92. Te ellenkezőleg, Urad ellen szavaztál.  
Akinek hódolnak a népek,  
akit megcsodáltak a körülmételetlenek,  
akit dicsőítettek az idegenek,  
aki miatt Pilátus kezét mosta,  
te azt ölted meg a nagy ünnepen!<sup>124</sup>.

93. Ezért keserű neked a kovásztalanok ünnepe,  
mint írva van:  
„Kovásztalan kenyeret egyetek keserű füvekkel!”<sup>125</sup>.  
Élesek a szögek, melyeket te hegyeztél,

csípős a nyelv, melyet köszörültél,  
keserűek a hamis tanúk, kiket állítottál.  
Kemény a kötél, melyet fontál,  
csípnek az ütések, melyeket kiszabtál.  
Keserves a bér, Júdás, melyet elfogadtál,  
Heródes, akinek engedelmeskedtél,  
Kaifás, akinek hittél.  
Keserű az epe, melyet készítettél,  
csíp az ecet, melyet természettedél.  
Szúrós a tövis, melyet szedtél,  
keserves a kéz, melyet összevéztedél.  
Megölted az Urat Jeruzsálem közepén<sup>126</sup>.

94. Népek családjai, mindnyájan halljátok és lássátok:<sup>127</sup>

megint gyilkosság történt Jeruzsálemben,  
a törvény városában,  
a héberek városában,  
a próféták városában,  
az igazságosnak tartott városban.

Kit ölték meg?

Ki a gyilkos?

Szégyellem megmondani,  
s kénytelen vagyok beszélni.

Ha legalább éjszaka történt volna a gyilkosság,  
avagy a pusztában ölték volna meg,  
könnyű lenne a hallgatás!

Most azonban az utca és a város kellős közepén,  
a város közepén mindenki szemeláttára  
történt az igaz igazságtalan legyilkolása<sup>128</sup>.

95. Így emelték fel a fára és feliratot raktak föléje, mely  
jelezte, kit ölték meg. Ki volt ez? Nehéz megmondani,  
és még félelmetesebb meg nem mondani. Halljátok  
azonban remegve, azt, aki miatt rengett a föld:<sup>129</sup>

96. megfeszítették azt, aki felfüggesztette a földet,  
felfeszítették azt, aki kifeszítette az eget.



A fára függesztették azt, aki megszilárdította a  
mindenséget.

Az Urat alázták meg.

Istent gyilkolták meg.

Izrael királyát

egy izraelita jobbja emelte a magasba<sup>130</sup>.

97. Micsoda soha nem látott gyilkosság, milyen hallatlan igazságtalanság! Lemeztelenítették az Urat, még arra sem méltatták, hogy ruhája legyen, ne lássák. Ezért fordították el a csillagok szégyenkezve arcukat, elsötétült a Nap, hogy elrejtse a fán meztelenül megfeszítettet, de nem az Úr testének elhomályosítása miatt, hanem csak az emberek szemének elsötétítése miatt<sup>131</sup>.

98. És ha nem remegett meg a nép,  
megrendült a föld.

Ha nem rettent meg a nép,

megrettentek az egek.

Mivel a nép nem szaggatta meg ruháit,

megszaggatta az angyal azt.

Mert a nép nem siratta meg,

„dörgött a mennyből az Úr,

a Magasságbeli adott szózatot”<sup>132</sup>.

99. Ó Izrael, mivel

az Úr felett meg nem rendültél,

az Úr előtt nem féltél,

az Úr miatt nem gyászoltál,

elszülőlteid felett hangosan feljajdultál,

a felfüggesztett Úr előtt ruháid meg nem szaggattad,

megszaggattad azonban azok fölött, akiket a tiedből  
öltek meg.

Elhagytad az Urat,

és Ő sem fog megtalálni téged.

Eltiportad az Urat,

téged is a földig rombolnak.

És te holtan fogsz feküdni,

100. Ó azonban feltámad halottaiból<sup>133</sup>,  
és felmegy az ég fenségébe.  
Az Úr, aki magára öltötte az embert,  
és szenvedett a szenvedőkért,  
és megkötözték az elnyomottért,  
elítélték az elítéltét,  
és eltemették az eltemetettet,<sup>134</sup>
101. halottaiból feltámadva ily szóval kiáltott:  
„Felettem ki ítél,  
álljon elém!”  
Az elítéltet én szabadon engedtem.  
A holtat én életre támasztottam.  
Az eltemetettet én feltámasztottam<sup>135</sup>.
102. Ki mond ellent nekem?  
Én vagyok – mondja – Krisztus,  
Én, aki leromboltam a halált,  
én győztem az ellenségen,  
az alvilágot megvertem,  
megkötöttem az erőst,  
és felragadtam az embert  
az ég fenségébe,  
Én, – mondja –, a Felkent<sup>136</sup>.
103. „Jöjjetek hát mind emberiség családjai, kiket megrontott a bűn, és vegyétek bűneitek bocsánatát!  
Mert én vagyok megbocsájtástok,  
én vagyok üdvösségetek hűsvétja,  
én vagyok az értetek levágott bárány,  
én vagyok váltságotok,  
én vagyok életetek,  
én vagyok feltámadástok,  
én vagyok világosságotok,  
én vagyok üdvösségetek,  
én vagyok királyotok.  
Én az ég fenségébe vezetlek titeket.

- Én az örök Atyát mutatom meg nektek.  
 Én jobбом által feltámasztlak titeket"<sup>137</sup>.
104. Ó az, aki az eget és a földet alkotta,  
 és kezdetben az embert teremtette,  
 akit a törvény és a próféták hirdettek,  
 aki a Szűzben testesült meg,  
 akit megfeszítettek,  
 akit a földbe temettek,  
 aki halottaiból feltámadt,  
 s aki felment a menny dicsőségébe,  
 aki az Atya jobbján ül,  
 akinek hatalma van ítélni és megváltani mindent,  
 amit az Atya kezdettől fogva mindörökké érte  
 alkotott<sup>138</sup>.
105. Ó az Alfa és az Ómega,  
 a kezdet és a Vég,  
 – kimondhatatlan kezdet és felfoghatatlan vég –  
 „Ez a Krisztus”<sup>139</sup>.  
 Ó a király,  
 Ó Jézus,  
 Ó a vezér,  
 Ó az Úr,  
 Ó az, aki feltámadt halottaiból,  
 Ó az, aki az Atya jobbján ül.  
 Ó az, aki az Atyát hordozza, s akit az Atya hordoz,  
 „akinek dicsőség és hatalom mindörökké, Ámen”<sup>140</sup>.  
 Meliton a húsvétról.  
 Béke az írónak és a felolvasónak, s mindazoknak, akik  
 a szív egyszerűségében szeretik az Urat.